

bonden, zoudt ge in het geschiedverhaal nauwelijks hebben opgemerkt, dat Mozes niet naar Gods bevel heeft gesproken tot de rots maar tot het voor die rots verzamelde volk en toen, toornig, met zijn staf tweemaal tegen den rotswand heeft gebeukt.

En als ge het wel hebt opgemerkt, dan zijt ge geneigd om Mozes te verontschuldigen. Het is geen wonder, dat het hem eindelijk een oogenblik te veel is geworden. Wat heeft hij al, bijkans negen en dertig jaren, te verduren gehad! Hoe telkens heeft zijn volk zich tegen den Heere en diens knechten verzet! Het is zoo'n lastig volk, dat Gods weldaden vergeet en bij de eerste moeite weer moert!

Het felle woord is er bij Mozes al uit, eer hij het zelve weet. De staf is al omhooggezwaaaid en de rots er mee getroffen, eenmaal, tweemaal, eer Mozes zich bewust kan zijn, het bevel van zijn God te hebben overtreden.

Al te gering! Davids val is ontzettend geweest en van Petrus' verloochening kunnen we huiveren! Maar Mozes' struikeling? Zoo gering! We zijn geneigd den ouden, trouwen leidsman van het moeilijke volk Israël vrij te pleiten.

En deze geringe zonde wordt zoo zwaar gestraft.

* * *

Ons oordeel over de zonden is zoo oppervlakkig, een oordeel van den buitenkant. Wij nemen waar niet anders dan den uiterlijken vorm en den naar buiten tredenden omvang van het kwaad. En naar onze waarneming rubriceeren wij dan en noemen „zwaar” het een, en „licht” het ander.

Maar God oordeelt naar wat er achter het uiterlijk waarneembare schuilt. Hij peilt het hart. Hij ziet den innerlijken aard der zonde en oordeelt over de gezindheid des harten.

Heel veel, waarop wij niet letten, merkt God als een groote zonde aan en als wij geneigd zijn ach en wee te roepen, heeft God de zonde wellicht zoo heel anders gewogen.

„Gij hebt Mij niet geheiligd voor Israëls oog!”

Indien Mozes daar bij de steenrots hadde gestaan met oogen fonkelend van heiligen toorn en hadde gesproken: „Hoe durft ge, o Israël, hoe durft ge met uw gemor opnieuw uw God te beleedigen!” Maar dat was het niet. Van den Heere geen woord. Over God wordt bij de steenrots niet gerept. Zulken wij, wij, water uit deze steenrots voortbrengen?

Wij, wij! Niet de beleediging van zijn God maar eigen gekrenkte trots doet Mozes' oog vlammen. De dienstknecht heeft zich gesteld in de plaats van zijn Meester. Mozes' hart heeft hier niet om de eer van zijn Zender, maar om de spil van zijn eigen ik gecirkeld.

Zoo heeft het de Heere gezien! Gij hebt Mij niet geheiligd!

* * *

Hier is het kwaad van onze geringe zonden. Er is bij menigeen gemis aan dat diepe schuldbesef, waarin de weg der genade wordt begonnen, omdat we bevreden zijn met oppervlakkige, wereldsche moraal.

We zijn geneigd alleen als zonde in ons leven te brandmerken de grove daad, welke ook door de publieke opinie wordt veroordeeld.

We hebben zoo licht genoeg aan de zonder schroom geteekende attestformule: gezond in de leer en onbesproken van wandel!

Maar dan kennen we ons zelve niet en hebben geen behoefte aan genade, aan verlossing, aan leven.

Indien we eens op de geringe vergruipen gingen letten! Indien we eens trachtten door te dringen tot den achtergrond van ons woord en onze daad! Indien we ons geweten eens niet bedwelden, maar het ongetemperd aan het woord lieten!

We zouden meer bewuste behoefte hebben aan vergeving, aan vernieuwing, aan bekeering!

Want onze geringe zonden zullen in Gods oog zoo zware zonden zijn. En als wij pogen ons de geringe zonden zelf te vergeven, dorsten we niet naar de vergeving van God!

* * *

Indien we eens méér wilden letten op ons eigen hart! Wat is het centrum van ons leven? Willen we ons bij ons spreken en handelen, óók in het koninkrijk Gods, bewust worden, waar het ons nu eigenlijk om te doen is, waar het bij ons om draait?

Wie onzer, die maar eenigermate zichzelf kent, welke vader of moeder van een woelig gezin, welke onderwijzer of onderwijzeres in een moeilijke klas, welke predikant in een niet al te gemakkelijke gemeente, wie, die ergens in staat of maatschappij of waar ook tot leiding is geroepen, verstaat niet Mozes' gramstorige stemming?

Als wij toornen moeten, is het dan de gekrenkte trots van ons beleedigde ik of is het droefheid om de schending van Gods heiligen wil, die ons door de ziel komt vlammen?

Ontstoken uit den hemel of ontstoken van de hel?

Bij den beste mengt zich in het heiligste nog zooveel onzalige zelfzucht.

We zien in Mozes' struikeling hoe God er over oordeelt.

Maar dan doet ons de bezinning over onze geringe zonden ook bidden: „Wie zou de afdwalingen verstaan? Reinig mij van de verborgene afdwalingen. Houd uwen knecht ook terug van trotschheden; laat ze niet over mij heerschen. Laat de reden mijns monds en de overdenking mijns harten welbehagelijk zijn voor Uw aangezicht, o Heere, mijn Rotssteen en mijn Verlosser!”

Dan worstelen we ook tegen onze geringe zonden.

G. R. K.

KERKELIJK LEVEN.

Een Ethische Dogmatiek.

V.

In deze reeks wordt besproken de „Christelijke Dogmatiek” door Dr. J. Riemens Jr., uitgegeven bij G. F. Callenbach te Nijkerk 1924. Het verdient waardering, dat Dr. Riemens zich gewaagd heeft aan een Ethische Dogmatiek. Hij stelt zelf zijn werk eenigzins antithetisch tegenover de Gereformeerde Dogmatiek van Davinck e.a.

Evenzeer moet 't als een schrede voorwaarts beschouwd, dat hij het christendom niet laat opgaan in impressies of nevelige gevoelensdrukken, maar dat het volgens hem ook biedt een geheel van levens- en wereldbeschouwing. Hij wil afzoo ook aan het denken een voorstandende plaats geven.

Dr. Riemens' dogmatiek draagt geen confessioneel karakter. Hij wil teruggaan op de leerformules van alle christelijke kerken en die dan vergelijken met „de vrije organische ontlooiing der Christelijke geloofswaarheid... in den loop der tijden”. De beslissing ligt hier afzoo bij den vergelijker, is dus subjectief. Ook schept Dr. R. naast de dogmatiek en ethiek een epi-dologie (leer van de hoop), waardoor de eschatologie (leer van de laatste dingen) buiten de dogmatiek wordt gesloten.

Vooris erkent hij in zeker opzicht het normatief karakter der Heilige Schrift, maar over de onbetrouwbaarheid der Schrift zwijgt hij. Hij acht gelovige Schriftcritiek geoorloofd en neemt in dit verband de onderscheiding tusschen Kanonieke en deuterio-Kanonieke boeken voor zijn rekening. Hij heijdt de absoluteheid van het Christendom, maar laat levens de mogelijkheid open, dat heidenen zalig worden.

„De leer aangaande God is een versteend lied.”

Zoo begint § 3, dat tot opschrift draagt: Gods Wezen.

Bij het lezen van deze woorden houdt ge een oogenblik uw hart vast voor wat er komen moet. Want als men het in Ethische kringen over verstanding heeft, dan weet ge bijna het overige al. Toch maakt gij u hier, zoo gij een bijgedachte koestert, noodeloos ongerust. Klaarblijkelijk bedoelt Dr. Riemens hier zoogets als een lied in steen, waarbij dan steen het beeld is van het vaste, het zekere, het tastbare.

Een onzer redacteuren schrijft over wijsbegeerte in steen. Men zou ook kunnen spreken over muziek in steen, waarbij de Aya Sophia als dankbaar materiaal zou kunnen dienen. Men kan ook een onderwerp kiezen als: wijsbegeerte in muziek, waarvoor b.v. een Richard Wagner en Mahler belangrijke stof zouden kunnen leveren. Dr. Riemens echter neemt het versteen, of wil men: in steen, niet letterlijk, maar figuurlijk.

Hij legt dan ook uit: „Meer vermag hier de poëzie te benaderen in een grootsch en veelzijdig. Te Deum dan een opsomming of beredeneering. Gevaar voor onheiligt betoogen dreigt van oogenblik tot oogenblik. De formuleering diene tot bevestiging der duidelijkheid: wat gegeven is voor het geloovig denken, is niet nevelig, onzeker, onvast. Het dogma houdt de glorie van Gods deugden omhoog te midden van onkunde, strijd en dwaling”.

Deze opvatting is ons sympathiek.

Wie de dogmatiek voor iets prozaïsch houdt, is er niet achter.

Als de beoefening der dogmatiek de ziel niet zingen doet, volgt men een verkeerde praktijk.

Maar is er nu wel de gewenschte orde in Dr. Riemens' kompositie.

Eerst bespreekt hij naar aanleiding van het eerste artikel der Nederl. Geloofsbelijdenis de deugden van Gods eenigheid, eenvoudigheid en geestelijkheid.

Daarbij laat hij het voorloopig en handelt over Gods namen.

Dan komt de leer der Drieëenheid.

Om daarna weer de leer van Gods deugden te vervolgen.

Dit loopt wel wat door elkander.

Doch daarover is nog wel heen te stappen.

Meer te bejammern valt het, dat de leer van God er zoo pover afkomt.

Dit hangt samen met 's schrijvers betrekkelijke onverschilligheid voor, om niet te spreken van: afkeer van het „metaphysische”, een trek, waardoor hij ons aan Ritschl herinnert.

Hij blijft bij de beschouwing van Gods hoedanigheden te zeer in de sfeer van het geschapene hangen. Hij vraagt hoofdzakelijk, hoe God daarin Zijn deugden openbaart. Maar hij tracht niet met zijn geest boven den kosmos uit te stijgen.

En toch wordt dat laatste door de Schrift op onderscheiden plaatsen geëischt.

Denk b.v. aan dat verheven gedeelte van Spreuken 8, waar de Opperste Wijsheid u medeneemt naar

de eeuwigheid, toen er nog geen schepping bestond.

Denk aan den machtigen proloog van Johannes met dien majestueusen aanvang: In den beginne was de Logos en de Logos was bij God en de Logos was God.

Denk aan het Hoogepriesterlijke Gebed, waarin Christus smeekte: En nu verheerlijk Mij, Gij Vader! bij Uzelf, met de heerlijkheid, die Ik bij U had, eer de wereld was.

Dat mag men geen metaphysika noemen, want hoewel wij ook daarvan geen vijand zijn, behoort deze toch thuis in de filosofie.

Doch als het geloovig verstand bevend en bescheiden ook onderzoek doet naar het „eet der wereld was”, is dat zuivere theologie, zoo het er zich toe bepaalt, de Schriftgegevens daarop te brengen zich in te denken en met elkander in verband te brengen.

Dat is juist het heerlijkste, waartoe de geloovige ook de geloovige beoefenaar van de dogmatiek verwardigd kan worden.

En natuurlijk kan hij het hier zoo min als elders brengen tot adequate (volkomen en volledige) voorstelling en uitdrukking der Goddelijke realiteit.

Het blijft hikkelen en stotteren.

Maar zelfs in dat gebrekkig zich uiten, smaakt men een onwaardebaar genot.

Doch Dr. Riemens ligt gevangen onder de bekoring van het ethische (wat zich concentreert om het wilsleven) en waaraan hij het dynamische (de kracht, welke er van dat wilsleven uitgaat) verbindt.

Voor het physische (natuurlijke) en het metaphysische (wat achter en boven het waarneembaar-natuurlijke zich uitbreidt) heeft hij geen oog of liever: sluit hij met opzet de oogen.

Dat verklaart een zin als deze: „Het Wezen van God moet dus veel meer zedelijk dan natuurlijk (strakke almacht zonder meer) worden opgevat”. Mag ik in het voorbijgaan de verklaring van het natuurlijke in God als „strakke almacht zonder meer” wraken? In zulk een zin hebben de Gereformeerden de Goddelijke natuur nooit omschreven.

Dat verklaart ook, waarom hij onder de namen Gods alleen den Vadersnaam bespreekt. Daarin vindt hij een zedelijke (ethische) betrekking uitgedrukt. De naam Jhoh. (HEERE, de absolute Zijnde, zou hem al te groote moeilijkheden baren. Want dan zou hij zich niet van den plicht kunnen ontslaan, om ook over de Goddelijke natuur te handelen.

Dat verklaart evenzeer, waarom hij de Drieëenheid (door hem bij voorkeur Drie-eenheid geheeten) in een openbaringsdrieëenheid laat opgaan. Voor hem zijn de Zoon en de Geest „de beide Levensmachten, waarin God de Vader, zich als God verheerlijkende, ingaat in het geschapene, om het te verlossen en te zaligen” (bl. 26). De drie Personen zijn voor hem dan ook niets anders dan „drie Openbaringswijzen”. En tegen de beschuldiging van een Modalisme (van modi—openbaringswijzen) voor te staan, dekt hij zich met de verklaring, dat hij (of: het geloof, de drie openbaringswijzen Gods niet in elkander doet overgaan. Dat zijn ethische opvatting hem hiertoe drijft, erkent hij. „Want ons kennen van den drie-eenigen God is niet metaphysisch, maar ethisch-dynamisch” (bl. 27).

Dat verklaart ook, waarom hij bij de eigenschappen Gods uitgaat van de Goedheid en de Heiligheid. Immers, van de eigenschappen getuigt hij: wij kennen „deze laatste slechts als deugden, ethisch en niet abstract-metaphysisch. Langs ethischen weg is de geloovige tot geloofsverzekerdheid gekomen en komt hij daar altoos weer” (bl. 28).

Dat verklaart ook, waarom hij het gevoelen van Augustinus in deze bewoordingen veroordeelt: „Daarom zijn het meer wijsgeerige concepties dan Christelijk-gefundeerde overwegingen, wanneer in God een „eenige, onveranderlijke wil” wordt aangenomen, zoodat nooit een „novum consilium” (nieuw besluit, H.) gekomen is, noch eenige verandering in Zijn kennen en besluiten” (bl. 32). Van een logische of physische onveranderlijkheid is in God geen sprake, maar alleen „van absolute betrouwbaarheid in ethischen zin” (bl. 31).

Dat verklaart ook, waarom hij onder de Alwetendheid verstaat „een Goddelijke clairvoyance: een doórzien van alle dingen” en hij deze eigenschap dadelijk in verband brengt met het geweten van den mensch (bl. 34).

Dat verklaart ook, waarom hij eenigszins uit den toon valt als hij het neerschrijft: „Wat vroegere scholastiek overigens heeft gezegd over scientia naturalis (zelfkennis) en scientia libera (wereld-bewustzijn) in God is zoo eigenwijs, dat wij daarover niet handelen” (bl. 35). Natuurlijk nemen ook wij niet alles voor onze rekening, wat de scholastiek over dit onderwerp heeft voortgebracht. Van haar splinterigheden ook in deze, zijn we alteminst gediend. Maar de onderscheiding zelf maken ook wij. Maar Dr. Riemens toont zich hier een trouw discipel van Schleiermacher.

Ik heb wat ruim geciteerd, om Dr. Riemens recht te laten wedervaren.

Maar hieruit is de konsekventie van het ethisch standpunt aangaande de leer van God volkomen duidelijk.

De ethi
de schepp
Hij wil
In zijn
zijn Gods
Men ma
God in Zi
Hij is o
van het s
Nietwa
de Schrift
Hij heef
Hij wor
alsof Hij
Wat Hij
zelfs niet
Zijns Naar
Tussche
beschouw
op zij elka
Wij mog
absolute o
zal belijde
Gods, afge
in een vr
openbaart
Zalige Hee
tot schepp
Water u
conscientie
Ook wij
Als Dr.
Bijbel het l
verstant
louter ver
ik daarop
Want he
Het is e
Maar he
En dat h
Want ho
wil toesta
van het ef
De werke
is niet in
logisch, oo
ze is ook
en religieu
Daarom
beschouw
Zij is zo
En wat
die eenzijd

≡ Het amb

Den 26st
geleden zijt
aan de Vr
Wij wilt
dadelijk zie
ons kerkeli
Maar we
zich aanste
In de ge
van meetaf
Hij had
leonen en
Toen rees
vermogen
denken van
boeiend.
Als hoog
vak van z
wijden met
Prof. Rute
zoodat er
ruimte liet
Dan —
naar Den F
matiek en
legd. Ontv
Bavinck en
gens emerit
kerkgeschie
Later, in d
Dogmatiek
lingen nog
Wie, gelt
te zijn, zal
verzorgd wa
in het yak
hij zich bui
men al dra
de wonder
zich aan h
Het kost he
en onwillek
met zijn va
In den la
Boeft zich
Prof. Knyp
waardeering
spreken. He
kennis in d
leven van C
gekoesterd,
vrij-kenn
Want niet m
in de gesch

pping bestond
van Johannes
n den beginne
hij God en de

Gebod, waarin
Mij, Gij Vader
Ik bij U had

noemen, want
d zijn, behoort

bevend en be
het „eer de
logie, zoo het
evens daarom
der in verband

de geloovige
de dogmatiek

min als elders
volledige voor
ke realiteit.

uiten, smaakt

onder de be
h concentreert
et dynamische
leven uitgaat

en het meta
et waarnemen
hij geen oog
gen.

„Het Wezen
delijk dan na
er) worden op
de verklaring
rakke almacht
en zin hebben
tuur nooit om

der de namen
preekt. Daarin
betrekking uit
absoluut Zijnde
baren. Want
it kunnen ont
natuur te

ij de Drieën
vuldigheid ge
rieënheid

n en de Gees
God de Vader,
at in het ge
te zaligen

hem dan ook
gewijzen". En
odalisme (van
staant, dekt hij
f: het geloof
et in elkander
opvatting hem
s kennen van
hysisch, maar

de eigenschap
en de Heilig
n getuigt hij
als deugden.
h. Langs ethi
oofsverzekerd
weer" (bl. 28,
gevoelen van
t veroordeelt
concepties dan
wanneer in
l" wordt nam
ilium"
h eenige ver
ten" (bl. 32,
randelijkheid
n „van abso
zin" (bl. 31,
onder de Al
clairvoyance:
ij deze eigen
t het geweten

denigszins uit
t: „Wat vroeg
d over scien
ibera (wereld
dat wij daar
ijk nemen ook
wat de scho
gebracht. Van
zijn we aller
ag zelf maken
zich hier een

Dr Riemens

in het ethisch
od volkomen

De ethische kan zich God niet denken zonder de schepping.

Hij wil er zelfs niet aan denken.

In zijn gedachtenwereld is Gods Drieënheid en zijn Gods deugden er om het scheepsel.

Men mag zelfs de vraag niet opwerpen, wat God in Zichzelf is.

Hij is naar Zijn Drieënheid en Zijn deugden van het scheepsel afhankelijk.

Nietwaar, dit druischt voor ons lijnrecht tegen de Schrift in?

Hij heeft de schepping niet nodig.

Hij wordt van menschenhanden niet gediend, alsof Hij ook maar aan iets behoefte had.

Wat Hij doet, doet Hij niet om des menschen, zelfs niet om der geloovigen, maar alleen om Zijns Naams wil.

Tusschen de Gereformeerde en de Ethische Godsbeschouwing is dan ook geen brug te slaan, waarop zij elkander kunnen ontmoeten.

Wij mogen niet minder vragen dan dat men de absolute onafhankelijkheid Gods van het scheepsel zal belijden; dat men zal erkennen de Drieënheid Gods, afgedacht ervan, of God zich als zoodanig in een vrijwillige, geen noodzakelijke schepping openbaart; dat God de alleen Wijze en alleen Zalige Heere zou zijn geweest, al ware Hij nooit tot scheppen overgegaan.

Water in den wijn te doen verbiedt ons onze conscientie, voorgelicht door Gods Woord.

Ook wij erkennen de waarde van het ethische. Als Dr Riemens mededeelt: „Ik kan in den Bijbel het begrip „waarheid" niet vinden als louter verstandelijke deugd, en evenmin dwaling als louter verstandelijke fout" (bl. 37), dan zou ik daarop willen antwoorden: ik ook niet.

Want het louter verstandelijke bestaat niet.

Het is een abstractie.

Maar het louter zedelijke (ethische) niet minder. En dat laatste wordt door Dr Riemens vergeten.

Want hoewel hij het denken recht van spreken wil toestaan, legt hij de beslissing toch in handen van het ethische.

De werkelijkheid, waarin God ons geplaatst heeft, is niet uitsluitend ethisch, ook niet uitsluitend logisch, ook niet een combinatie van beide, maar ze is ook fysisch en aesthetisch en geestelijk en religieus en nog veel meer.

Daarom komt de ethische wereld- en levensbeschouwing ons zoo eng en benauwd voor.

Zij is zoo eenzijdig.

En wat ons het droevigst aandoet: zij brengt die eenzijdigheid ook over op God.

HEPP.

— Het ambtsjubileum van Prof. Dr H. H. Kuyper.

Den 26sten van deze maand zal het 25 jaar geleden zijn, dat Dr H. H. Kuyper als hoogleraar aan de Vrije Universiteit optrad.

Wij willen er niet over uitweiden, hoe hij al dadelijk zich begeven moest in den krigtdamp van ons kerkelijke leven in die dagen.

Maar wel mogen wij eran herinneren, hoe hij zich aanstonds als een leider deed kennen.

In de gewichtigste synodale kwesties werd hij van meestal betrokken.

Hij had gelegenheid zijn stuurmanswijsheid te toonen en toonde die ook.

Toen reeds was zijn argumentatie stringent, zijn vermogen om steeds nieuwe oplossingen uit te denken van hooge spanning en zijn betoogtraant boeiend.

Als hoogleraar scheen hij zich geheel aan het vak van zijn liefde: kerkgeschiedenis te mogen wijden met nog eenige praktische vakken erbij. Prof. Rutgers doceerde ook nog kerkgeschiedenis, zoodat er een arbeidsverdeling plaats had, die ruimte liet voor meer gespecialiseerde studie.

Dan — in 1901 werd zijn vader als minister naar Den Haag geroepen en werden hem de Dogmatiek en de Encyclopaedie op de schouders gelegd. Ontving hij door de komst van de professoren Bavinck en Biesterveld verlichting, toen Prof. Rutgers emeritus werd, kwam de gansche last van kerkgeschiedenis en kerkrecht op hem te rusten. Later, in de vacature-Bavinck, nam hij weder de Dogmatiek op zich. En daarmee zijn de wisselingen nog niet volledig beschreven.

Wie, gelijk ik, het voorrecht had zijn discipel te zijn, zal grif getuigen, dat zijn colleges altijd even verzorgd waren, dat men voelde met een meester in het vak te doen te hebben en ook al bewoog hij zich buiten zijn eigenlijke terrein, dan merkte men al dra, dat hij ook daar thuis was. Hij bezit de wonderde gave, zich in allerlei kwesties, die zich aan hem voordoen, grondig in te werken. Het kost hem blijkbaar geen buitengewone moeite en onwillekeurig dringt zich hier een vergelijking met zijn vader op.

In den laatsten Studentenalmnanak heeft Ds den Boef zich tot tolk gemaakt van allen, die aan Prof. Kuyper's voeten hebben gezeten, om hooge waardering voor hem als leermeester uit te spreken. Hoe staat men gedurig versteld over zijn kennis in de kerkgeschiedenis! Hoe zit hij in het leven van Calvijn in! Wie de vrees mocht hebben gekoesterd, dat met Prof. Rutgers de groote Calvijn-kenner ons zou ontvallen zijn, werd beschaamd. Want niet minder dan Prof. Rutgers is Prof. Kuyper in de geschiedenis en de werken van Calvijn thuis.

Daarenboven doceerde hij een veel ruimer veld van de kerkgeschiedenis dan zijn voorganger. Door een belangrijke vondst in zake de Post-Acta van de Groote Synode van Dordrecht had hij zich een naam verworven en dien naam heeft hij gehandhaafd. Zonder aan iemands verdiensten te kort te doen mag hij zeker wel in dezen als primus inter pares worden gehuldigd. Hoe gelukkig de studenten, die zulk onderwijs mochten genieten. Velen hebben het ondervonden, hoe hun diktafen hun later van pas zijn gekomen. En zij zullen gaarne op den jubileumsdag hun bewondering toonen voor den historicus, wiens verdiensten zij beter kennen dan iemand anders.

Maar zijn kennis van de geschiedenis wordt evenwaard door zijn kennis van het kerkrecht. Ook hierin was hij een waardig opvolger van onzen grooten Rutgers. Hij schudt de besluiten van alle Synodes onzer kerken in vroeger en later tijd als uit zijn mouw en de Politica Ecclesiastica van Voetius erbij. Voor hoeveel kerkrechtelijke afdwalingen hij en door zijn advisezen en door zijn discipelen onze kerken heeft behoed, is niet aan te geven. Schier ontelbaar zijn de brieven, waarin men hem om kerkrechtelijke raad vraagt. En waar hij den tijd vandaan haalt, weet men niet, maar hij beantwoordt die brieven uitvoerig en wel gedocumenteerd en vindt daarin zijn beloning, dat hij de kerken dienen mag. Als zijn kerkrechtelijke advisezen eens gebundeld werden, hoeveel bladzijden zouden ze niet beslaan! En dan zijn geheel natuurlijke invloed op onze Synodes. Er is geen deputaatschap van eenig belang, of hij wordt er in benoemd. Hoeveel moeite hij ook soms doet er buiten te blijven, hoe dringend hij het ook verzoekt, men laat hem niet los en hij zwicht. Ons blad heeft er reeds meer op gewezen, hoe hij meer dan iemand het oor van de Synode heeft. Hij dunkt, er zullen er in de kerken velen gevonden worden, die op den dag van zijn jubileum behoefte gevoelen om hem als canonicus hun dankbaarheid te doen blijken.

Bovendien kan niet gezwezen worden over zijn arbeid in „De Heraut". Ook dien arbeid moest hij al spoedig na zijn benoeming op zich nemen. Hoe hij er zich van kweet, wordt misschien wel het best hierdoor getypeerd, dat men in het eerst dacht, dat de artikelen van zijn hand door zijn vader waren geschreven. Dat pleit en voor den stijl en voor den inhoud. En ook nu nog wordt, als „De Heraut" in huis komt, door verreweg de meesten het eerst naar de artikelen van den tegenwoordigen Hoofdredacteur gegrepen.

Voor eenige jaren werd Prof. Kuyper door ernstige krankheid bezocht. Door de genade Gods werd hij weer opgericht en neemt hij zijn al veelzijdiger wordende arbeid van week tot week met de hem eigen nauwgezetheid waar.

Hij gelieve de heilwenschen van ons blad te aanvaarden.

De Heere handhave hem nog tientallen van jaren op zijn post.

Nog lang siere Prof. Kuyper onze Universiteit, diene hij onze kerken, doe hij ons genieten van de vruchten van zijn pen.

Hij beleve een nieuwe doorwerking van onze Calvinistische beginselen, waarvoor hij steeds op de bres stond.

— Contra naturam.

Op het Congres, waarover we in een vorig nummer spraken en waarvan men in een andere rubriek in dit nummer een voortgezet verslag vindt, gaf minister de Visser een mooi stukje jeugdpsychologie.

Als een der grondtrekken van de jongeren bracht hij naar voren den hartstocht voor het absolute, de geestdrift voor het ideaal.

Maar ik had een nog veel belangrijker reden om voor u op te treden. Er moge namelijk in de vroomheid der jeugd vaak nog zooveel onrijps wezen, zoodat of het godsdienstgevoel bij voorkeur wiegelt op indrukken of het onnadenkend hoofd automatisch begrippen vasthoudt, alleen omdat de opvoeding ze er inprentte; er moge bij haar gemeenlijk nog niet of weinig aan eenheid tusschen denken en gevoelen, en den hoogst gebrekkigen samenhang tusschen godsdienstig willen en werken worden gedacht, zelfs moge, vooral in dat tijdperk van het leven het geloof — vergeeft mij de uitdrukking — zich allerlei hokkesprongen en wonderlijke tegenstrijdigheden veroorloven, waarbij overspanning des geestes en overprikkeling van het vleesch veelal als toonaangevers optreden — dit alles neemt niet weg, dat de jeugd althans in één opzicht op godsdienstig gebied zeer hoog staat — en dat is in haar passie voor het absolute, haar geestdrift voor het ideaal.

Jonge menschen doozelen geen lijnen weg; offeren niet aan de gediensigheden der praktijk; accommoderen niet met hun omgeving; kennen geen verflauwing van grenzen. Integendeel, zij grijpen naar het hoogste, zij leven bij de scherpe tegenstellingen; zij adoreren of verachten; zij dwepen of verketteren; zij wagen zelfs het vuur te halen van den Olympus. Het volstrekte, het massieve, het absolute, waaraan zij een stevig houvast hebben en dat hen tevens in lichte laaie zet en houdt — ziet daar uw laet, uw leven, uw ideaal! Maar ziet daar ook het aanknooppingspunt tusschen u en mij. Want ook de ouderdom moet bestraald

blijven door den glans van dat absolute en noch de teleurstellingen van het leven noch de zwaarigheden der praktijk mogen hem dit doen prijsgeven voor het relatieve, het betrekkelijke, het wanhopende: „alles vloeit". En op dat standpunt kunnen wij elkander leeren en vermanen. Gij doet het mij door in uw hooggestemde idealen en uw frissche jubelzangen, mij uit te nodigen in uw heerlijk koor mijn stem te blijven meenen en kind te blijven van den tijd. En ik doe het u door u voor te bereiden op den strijd, die elk wacht, zoo hij het volmaakte kiest tot zijn levensbeginzel, vooral op den strijd in zichzelf, zal dat volmaakte het hoofdelement worden in het voortschrijdend eigen zielsproces.

En o! met welk een geestdrift en bezieling kunnen wij dat elkander doen, nu dat absolute, waarnaar onze ziel als een onbewegelek steunpunt hunkert, geen herschenschijn, geen afgetrokkenheid, geen nevelachtig iets is, maar substantie is geworden, zonder iets van het volstrekte prijs te geven, in Christus, den absolute, den Zoon des Levenden Gods. Of zeg ik te veel? Neen, nog eens neen, Hoort slechts. Hij spreekt: „Ik ben het Licht der wereld"; niet: „Ik ben een der vele lichten, die een tamelijk schijnsel van zich werpen, maar het Licht, het eenige licht, het ware Licht". Hoort Hem verder: „Ik ben de Waarheid"; niet: „Ik heb een sprank, een vonk der waarheid"; en ook niet: „Ik heb een systeem van waarheid"; maar: „Ik zelf, ik persoonlijk, Ik Jezus ben de waarheid". Kan het absolute? Neen.

Ik mocht dit citaat niet bekorten.

Zoo scherp worden hier de jongeren in de ziel gekeken.

We zijn Dr De Visser dankbaar voor deze juiste analyse.

Dit woord was op het Congres zoo geheel op zijn plaats.

En het strijkt meteen ook vonnis over een vreemd verschijnsel, dat men nog slechts een paar jaar geleden kon waarnemen.

Destijds ging er een stroom van relativisme over het religieuze leven.

Hij schuurde ook langs de oevers van het Gereformeerde denken en de Gereformeerde levenspraktijk.

Het slijb ervan kan men op dit oogenblik nog vinden.

Zelfs is het water, dat over het land liep, nog niet geheel opgedroogd.

En het verwonderlijke hierbij was, dat ook jongeren van jaren zich met dezen stroom lieten afdrijven.

Er waren er, die redeneerden, alsof de harde levenswerkelijkheid hun frischheid had verflenst, hun kracht had gebroken.

Moeten de jongeren gewoonlijk in hun drift naar het absolute, of wil men, in hun niets sparend radikalisme, wat worden geremd, nu moesten ze als een leeg band worden opgepompt.

Zij leefden onder den neerdrukkenden invloed van het relativisme.

Zij maakten van schier alles een raadsel.

Het moedelooze en lustelooze scepticisme werd in sleepende taal vertolkt.

Men zou eer meenen met oude mannetjes dan met jonge menschen te doen te hebben.

Dat was vanzelf contra naturam (tegen de natuur in).

Het doordrivende idealisme, de teugellooze passie naar het absolute (hoezeer ook te veroordeelen) is ons bij jongeren toch tienmaal liever dan het slappe, bloedarme, futlooze relativisme.

In den mond van jongeren voegt zoo geheel het „wij kunnen".

Straks zullen zij het wel wijzigen in: „wij kunnen ten deele".

Maar dit blijft staan: wij kennen dan toch.

HEPP.

OPVOEDING EN ONDERWIJS.

Eigenaardige houding.

Het is opvallend, hoe bevreesd in onzen tijd sommige christenen zijn, wanneer ze er aan herinnerd worden, dat hun kinderen gedoopte kinderen zijn. In allerlei kring kan men een soort afkeer tegen de gedachte, dat die doop betekenis heeft voor de opvoeding, merken. Soms uit zich dat op al heel wonderlijke wijze.

Onlangs werd er in Amsterdam een vergadering gehouden van de afdeling van het Ger. Schoolverband. Daar werd door ondergeteekende o.m. er aan herinnerd, dat ouders en opvoeders nimmer mogen vergeten, dat we bij onze kinderen te doen hebben met gedoopte kinderen, dat wil zeggen, met verbondskinderen. Dat er dus voor die kinderen een roeping en een vertroosting is, met welke zij bij het opwassen in kennis moeten worden gebracht.

Wie dit ontkent staat m.i. zoo geheel buiten de opvatting van onze vaders, staat zoo geheel buiten de gereformeerde lijn, dat we werkelijk met dozulken toch niet kunnen handelen van gelijk of ongelijk.

Wat gebeurt evenwel? Op de bedoelde vergadering is een dame — geen lid der Ger. Kerk, — die het noodig oordeelde, er op te wijzen, dat het toch zoo vreeselijk was, wat daar was gezegd.